

Tarih ve tarihyazımı

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Çok disiplinli bir düşünür ve toplumbilimci olan İlhan Tekeli'nin yakınlarında yayımlanan, 'Tarihyazımı Üzerine Düşünmek' isimli yapıtı tarihyazımı ve ideoloji bağlamında önemli açılımlar sunmakta ve Türkiye'de

bugün yaşanan toplumsal - siyasal tartışmaların aslında 75 yıllık bir tarihin biçimlendirdiği zihniyete içkin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu zihniyet bir ulus devlet ideolojisinin uzantısıdır ve modernist olduğu kadar modern tarih anlayışıyla da iç içedir. Çünkü, önce devletin kurulması, ardından o devlete bir ideoloji bulunması sürecinde iki şeyden yararlanılmıştır. Bunların ilki Halkevleri gibi taşıyıcı kültürel yapılar, ikincisi de resmi tarih tezidir. Bu tarih anlayışı yalnızca süreci açıklamakla kalmaz, onun dayanağı olan anlayışı meşrulaştırma çabasını da güder. Kısacası 'resmi tarih' yalnızca bir tarihyazımı değil, bir ideoloji oluşturma sürecidir.

Tekeli, yapıtında bu anlayışın kırılma noktalarında

ortaya çıkan eğilimlerin de benzer sakıncalar içerdiğini göstermektedir. Tekeli, Türkiye'deki tarihyazımı (historiography) anlayışında 1960'lardan bu yana önemli değişikliklerin olduğunu belirterek, bu gelişmenin ağırlık noktasını 1960'lardaki Marxist çıkışlara vermektedir. Tekeli'ye göre, o yıllarda sol dünya görüşünün belli bir ivme kazanması sonucunda mevcut tarih anlayışı yetersiz kalmaya başlamıştır.

★ ★ ★

Ne var ki, yeni açılım da tıpkı ilki gibi dünyayı tümdengelimci bir mantıkla yorumlamış, tümel bir anlayışla değiştirebileceğini öngürmüş, üzerinde tartışılması gereken değişkenlerin önemli bir bölümünü ihmal etmiştir. Nitekim Kemalist, Marxist ve nihayet Türk İslam sentezcisi tarihçilerin yapmaya çalıştıklarının bir noktada kesişmesi bir rastlantı değildir.

Değişkenlerin ve onların bir araya gelerek ördüğü yapının daima bir 'sentez' ve tekil bir yönelimle 'dönüştürülebileceği' öngörülmüştür. O nedenle de tarih kendisine ait bir gerçeklik olmaktan çıkmış ve

araçsallaşmıştır. Bu, tarihyazımında henüz modernist ideolojinin aşılammamasının bir sonucudur.

Oysa 1970'lerden bu yana, Tekeli'nin vurguladığı gibi, çeşitli kavramların alımlanmasında meydana gelen değişiklikler sosyal bilimlerin de tarihyazımının da niteliğini değiştirmiştir. Yanı sıra, modernitenin pozitivist yaklaşımları (ki, tarih yazımının temel dayanağı budur) başta feminizm olmak üzere çok çeşitli eleştirel söylemlerle aşılmış, beden, bellek, mekân, dil gibi olgular yeniden ele alındığında kurucu tarih anlayışları zorlanmıştır.

★ ★ ★

Bu olguların yönlendirdiği tarihyazımları mevcut sistem ve ideolojilerin eleştirel çözümlenelerine dönüşmüştür. Türkiye de şimdi böyle bir sürecin başlangıç noktasında durmakta, mevcut tarihini farklı disiplinler ve yönelimlerle yeniden ve modern sonrası bir anlayışla kurmayı denemektedir. Bu, cumhuriyet ideolojisinin ve kurucu bilincin ilk ciddi eleştirel yorumu olacaktır ve Tekeli'nin kitabı böyle bir sürece ciddi ve mutlaka değerlendirilmesi gereken bir katkıdır.